

GENEL OLARAK PARA VAKIFLARI

Sedat YENİCE

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi
sedatyenice@gmail.com

Ersin YENİSU

Özet

Arapça kökenli olan vakıf sözcüğünün anlamı, bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, paradır. Osmanlı'da vakıflar sıklıkla kullanılmış olup genellikle hizmet amaçlı kurulmuşlardır. Para vakıfları ise daha çok finansal amaçlı kurulan vakıflar olup günümüzde kullanılan katılım bankacılığının temellerini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, genel olarak Osmanlı döneminde para vakıfları ve para vakıflarının işleyişi açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Para Vakıfları, Ribh

Abstract

The foundation is an Arabic word, which means the property or money that is separated or endowed in a certain formal condition by a person or community to continue providing a service in the future. During the Ottoman Empire the foundations are frequently used, generally it was established for the purpose of service. Nowadays money foundations are established for financial purposes and constituted the basis of banking. In this study, it is generally tried to explain the functions of money foundations in the era of Osman Empire.

Keywords: Foundation, Money Foundation, Interest

Giriş

İslam dini inancına göre üç koşulda kişinin amel defteri kapanmaz. Bunlar; ardında hayırlı evlat bırakanlar, faydalı bilgi bırakanlar ve yararı devam eden mal ve mülk bırakanlardır (Çizakça 2000: 6). Medrese, mektep gibi eğitim hizmetlerinden cami, tekke gibi dini hizmetlere; kaldırım, köprü, saat kulesi gibi altyapı hizmetlerinden aşevleri, fakirlere yemek dağıtım gibi hayır hizmetlerine kadar birçok hizmet Osmanlılarda vakıflar tarafından finanse edilmekteydi.

Vakıf sistemi Osmanlı'da en ücra köylere kadar ulaşabildiği görülmektedir. Toplumun ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısı, dini arka planı ve bölgesel kurumlar olmaları sebebiyle yaygınlaşan vakıflar, Osmanlılarda kurumsallaşmanın ve ekonomik, sosyal ve kültürel hayattaki etkisinin zirvesine ulaşmıştır. Bu başarı sayesinde Osmanlı İmparatorluğu bir vakıf medeniyeti olmuştur. İnsanlarının ince düşünceleri ve dönemin sorunları birçok amaçla vakıf kurulmasına sebep olmuştur. Bu vakıflar sayesinde, Osmanlıların mirası günümüze aktarılabilmiştir. Günümüzde ayakta olan birçok cami, imarethane, köprü, medrese, mescit, tekke gibi eserler bunu vakıfların bu hizmetleri finansmanına borçludur. Orhan Gazi'nin 14. yüzyılın ilk çeyreğinde İznik'te, müderrisliğini Davud-ı Kayseri'nin yaptığı medrese için kurmuş olduğu vakıf Osmanlıların ilk vakfıdır. Kurduğu bu vakfın ihtiyaçlarına yetecek kadar gayrimenkul vakfeden Orhan Gazi, Adapazarı, Bursa ve Kandıra'da camiler, imarethaneler, medreseler, misafirhaneler ve zaviyelerin ihtiyaçları için de vakıflar kurmuş ve buralarda görevlilerin istihdamını sağlamıştır (Berki 1962: 127-129).

Vakıf kelime anlamı olarak, bir kimsenin sahip olduğu menkul ya da gayrimenkulünü, herhangi bir maddi karşılık beklemeden, hayır amacıyla tahsis etmesi ve bu durumu "vakfiyename" olarak ifade edilen "hukuki bir sözleşme"yle somutlaştırmasıdır (Kayahan ve Görkaş 2016: 305). Vakıfları çok çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkün olmakla birlikte, sermayesini oluşturan unsurlar

bakımından temelde iki tür vakıftan söz edilebilir. Birincisi “aynıyla intifâ olunan” yani bizzat kendisinden yararlanan vakıflardır ve “Müessesât-ı Hayriye” olarak adlandırılır. Medrese, cami, mektep, zâviye, köprü ve çeşme gibi yapıtlar bu gruba girer. İkincisi ise, aynı ile intifa olmayan ancak, müesses ât-ı hayriye’nin işletilmesini temin eden; bina, arazi ve nakit paranın vakfedilmesi yolu ile oluşturulan vakıflardır. Para vakıfları, ikinci grup içinde, yani “geliri ile intifa edilen” vakıflar kapsamında değerlendirilmektedir (Keleş1. 2001: 189-190).

Para Vakıflarının Tanımı

Para vakfı, sermayesinin tamamının veya bir kısmının nakit paradan oluştuğu vakıflardır. Gayrimenkul vakıflarındaki kira geliri nasıl vakfın gayesine göre kullanılıyorsa, para vakıflarında da vakfın sermayesi olan nakit para usulü dairesinde işletildikten sonra elde edilen gelir vakfın gayesi doğrultusunda harcanmaktadır. Para vakıflarında bulunan nakit paranın işletim yöntemi, günümüz İslami finans kuruluşlarının uyguladıkları yöntemlerin temelini oluşturmaktadır. Vakfiyelerde yer alan istirbah, istiğlal gibi yöntemler, modern İslami finans kuruluşları tarafından günümüz şartlarına uyarlanarak kullanılmaya devam etmiştir. Bu vakıflar uzunca bir dönem Osmanlı girişimcileri, tüccarları, zanaatkârlarının finansman kaynağı olmuş ve uyguladıkları kâr oranlarıyla bir nevi finansal sistemde borçlanma maliyetinin belirleyicisi olmuşlardır.

Osmanlı, finans sisteminin belkemiği ve günümüz İslami finans uygulamalarının öncüsü olarak düşündüğümüzde para vakıflarının rolü ve önemi daha rahat kavranacaktır (Bulut ve Korkut 2016: 56). Para vakıfları küçük ölçekli ticaretin teşvik edilmesinde etkisi yüksek olan, kredi arzına sahip olan vakıf bankalar olarak da belirtilebilir. Ancak bankalardan farklı olarak, bir vakıf için sermayenin maliyeti hiç yoktur ve sermaye dağıtımından kazandığı ribhin (faiz) tamamı kar olarak gözükmektedir (Çiftçi 2001, 6).

Vakıf müessesesinin geçerli olabilmesi için öncelikle vakfın sermayesini oluşturan “asl-ı mal” denilen menkul ve gayrimenkullerin

vakfedilebilir olması şarttır. Vakıflarda te'bîd/ebediyet şartı arandığı için vakıf malların da bu vasıflara uygun olarak, gelirinin veya intifa'sının/kullanım hakkının devamlılık göstermesi gerekmektedir. Para vakıflarının vakıf müessesesi içinde yer aldığı göz önüne alınarak paranın vakfedilebilirliğinden önce herhangi bir malın vakfedilebilmesi için gerekli şartların neler olduğuna bak-makta fayda vardır. Bu gerekli şartların toplamına bakıldığında da o malın vakfının caiz olup olmadığına karar verile-bilmektedir (Gürsoy 2015: 14).

Hayır yapmak, bu hayrını ebedileştirmek, öldükten sonra da hayrının devamını sağlamak, hepsinden de önemlisi ibadullah'a (Allah'ın kullarına) hizmet ederek Allah'ın rızasını kazanmak gayesiyle paralar vakfedilmeğe başlamış ve halktan gördüğü rağbetle yayılmış, te'amül haline gelmiş olup bugün Şer'i Sicil kayıtları arasında yer alan binlerce vakıf tescilleri yaptırılmış ve para vakıfları ile işleyen binlerce tesis vücuda getirilmiştir. Yalnız İstanbul Şer'i Mahkemeleri'nde tescil edilen 3950 nakit vakfı bu vakıfların sadece bir bölümünü teşkil etmekte, vakfolunan paralar Anadolu ve Rumelide de devam ettiğini gösteren Şer-i Sicil kayıtları bulunmaktadır. Şu halde, para vakıflarının mevcudiyeti inkârı mümkün olmayacak derecede ortadadır. Yalnız bu müessesenin işleyiş tarzı hala münakaşa konusudur. Günümüz âlimleri dahi, aradan bu kadar sene geçmesine rağmen bu hususta ittifak etmiş, fikir birliğine varmış değildir. Çünkü meseleye farklı açılardan bakıldığında böyle bir sonuca varılmaktadır (Kurt 1994: 185).

Konunun önemi ve yapıların sürdürülebilirliği hakkında ilk açıklamaları 16.yy'ın ortalarında Sofyalı Bâli Efendi'nin yaptığı görülmektedir. Kanûnî'ye hitaben yazdığı para vakıflarının neden kapanmaması gerektiğini anlattığı mektuplarında, hayır müesseselerinin gelirlerinin kesil-mesiyle düştüğü durumlar ele alınmıştır. Bu mektuplar sayesinde Bali Efendi'nin konuya değişik bir bakış açısı getirdiği, mimari eserlerin üzerinden de farkındalık yarattığı anlaşılmaktadır. Bâli Efendi'nin kurulmuş olan müesseseleri sürdürülebilir kılmak için oluşturmaya çalıştığı alginın da para

vakıflarının tekrar açılmasında katkısı olduğu göz ardı edilmemelidir (Gürsoy 2015: 31).

Para Vakıflarında İşleyiş

Para vakıfları kurulurken kuruluş prosedürü diğer gayrimenkul vakıflarda olduğu gibidir. Ancak, para vakıflarında sermaye vakfedilmiş bir gayrimenkul değil, hayırsever tarafından vakfedilmiş nakit paradır. Para vakıflarının kuruluşu hakkında bilgilere Vakfiyeler ve Şeriyeye Sicillerinde ulaşabilmekteyiz. Para vakfı kurmak isteyen kişi öncelikle vakfın kuruluş senedini (vakfiyesini) hazırlar ve Kadı'nın ofisinde bunu kaydettirirdi. Bunun haricinde kişinin vasiyeti üzerine de para vakfı kurulabilmektedir. Vasiyet olarak kurulan para vakıflarında dikkat edilecek husus, vakfedilen paranın vefat eden şahsının malının üçte birini geçemeyecek olmasıdır. Bu da kişinin vasiyeti malının tamamını vakfetmek istese de buna engel olduğunu göstermektedir. Ölümden sonra mütevellinin teslim aldığı mal veya nakit para, vakfiye kurucusunun vasiyetinde belirterek oluşturduğu vakfiye çerçevesinde işletilmekte ve vakfın amaçları doğrultusunda kullanılmaktaydı (Bulut ve Korkut 2016: 62). Bununla birlikte; para vakıflarının kuruluş amaçlarını dört başlık altında toplayabilmek mümkündür. Bunlar (Çiftçi 2004: 54-65):

1. Hirfet (küçük el sanatları) gruplarının ihtiyaçlarının giderilmesi: Osmanlı'da aynı meslek grubuna dâhil lonca teşkilatı ile örgütlenmiş meslek gruplarının, yardımlaşma ve işbirliği amaçlı olarak kurdukları vakıflardır.

2. Sosyal işlerin yerine getirilmesi: Bayındırlık ve temizlik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, avarız türü vergilerin ödenmesi, hayır işlerinin karşılanması amacıyla kurulmuşlardır.

3. Eğitim kurumlarının ihtiyaçlarının giderilmesi

4. Dini kurumların ihtiyaçlarının giderilmesi

Para vakıflarının kabul edilmesi, kurulmaları ve yaygınlaşmaları bir hayli problemlili ve mücadele dolu bir sürecin ardından mümkün olmuştur. İslam dininin faizi yasaklamış olması, para vakıfları

uygulamasında elde edilen kazançların faiz kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusu tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Yüzyılı aşan tartışmaların ardından, Şeyhülislam Ebussuud Efendi tarafından verilen bir fetva ile kurulmalarına izin verilmiştir (Okur 2005: 46). Para vakıflarının varlığı günümüzde tartışılmakla birlikte, özellikle 15. yy ve 18. yy'ın Osmanlı sosyal ve ekonomik hayatında, son derece önemli bir kurum olarak yer almıştır. (Alper ve Erdoğan 2009: 97).

Örnek bir vakfiyede; (1) Vakfı kuranın yaşadığı yer, (2) Vakfı kuranın ismi, (3) Mütevellini ismi, (4) Vakfettiği para, (5) Vakfedilen paranın işletim yöntemi, (6) Vakfın kuruluş amacı (paranın işletilmesinden gelen gelirin nerelere aktarılacağı), (7) Vefattan sonra vakıfta yetkili olacak kişi, (8) Müçtehit (din âlimi) imamların görüşleri, (9) Genel olarak vakfiyenin son kısımda Bakara Suresi'nin 181. Ayeti: *Fe men beddelehu ba'de mâ semiahu feinnemâ ismuhu alellezîne yubeddilûnehu, innallâhe semîun alîm. / Her kim bunu işittikten ve kabullendikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı onu değiştirenleredir. Şüphesiz Allah (her şeyi) işitir ve (her şeyi) bilir.* (10) Tescil tarihi, (11) Şahitlerin isimleri yer alır (Bulut ve Korkut 2016: 62-63).

Vakfın geçerlilik ve işlerlik kazanması ise tescile bağlıdır. Vakfın tescilini kadı yapmaktadır. Kadının vakfın kurulmasının lüzumuna onay verilmesiyle vakıf tescil olunmaktadır. Bu süreç vakıf kurmak isteyen yazdırmış olduğu vakfiye ile kadıya gelmesiyle gerçekleşmektedir. Vakfın kurulma surecini iki kısma ayırabiliriz. İlk kısım hayırseverin parayı vakfetmesi ve daha sonra İmam Ebu Hanife'ye göre menkul vakfedilmesi gayr-i lazım olduğu içinden bundan vazgeçmesi olarak gerçekleşmektedir. Daha sonra ikinci kısım olan mütevellinin itirazı ve vakfın müçtehit imamların görüşlerine göre tasdik kısmı gerçekleşmektedir (Korkut ve Bulut 2017)

Para Vakıfları, vakfedilen paraları; Karz-ı Hasen (Faizsiz borç verme), Bidaa, (Hayır amacıyla paranın işletilmesi ve sonucunda kar ve anaparanın vakfa verilmesi) Mudaraba, (emek-sermaye ortaklığıyla işletilme) Murabaha, (peşin para ile mal alıp vadeli

satarak kar elde edilmesi) istiğlal (paraya ihtiyacı olanların menkul ve gayrimenkulünü vakfa satarak, bunları vakıftan kiralaması ve borcun ödendikten sonra mülkün geri alınması bir nevi “sellandleaseback” halen uygulanmakta olan) ve muamele-i şeriyeye (faiz karşılığı kredi verilmesi) yöntemleriyle işletmiştir. (Uysal, 2017)

Para vakıflarının kullanmış olduğu para aktarma mekanizmaları günümüzde faizsiz bankacılık olarak adlandırılan katılım bankalarının kullanmış olduğu yöntemler ile aynıdır. Hatta faizsiz bankacılığın temellerinin para vakıflarına dayandığı söylenebilir. Katılım bankalarının kullanmış oldukları yöntemler incelendiğinde genel olarak mudaraba, bidaa ve murabahanın ön plana çıktığı görülmektedir.

Mudaraba, kar ya da zarar ortaklığı biçiminde sermayenin işletilmesidir. Sermaye koyan taraf para vakfidir. Bu işlemde para vakfından sermaye kullanan tarafın kayıp olasılığına karşı her hangi bir sorumluluğu yoktur. Bunun yanında zarar sadece kendi emeği ile sınırlı kalmaktadır. Bu sistem günümüz finansal sisteminde risk sermayesi ya da girişim sermayesi olarak da ifade edilmektedir. Bidaa, temelde hayır amaçlı bir işlemdir. Yani bu finansman sisteminde para vakfı, finansman işlemini gerçekleştirirken mülkiyeti kendisinde tutmakta ve işleten kimsenin her hangi bir çıkarı olmamaktadır. Murabaha, vakıf elindeki sermayenin ya da paranın önceden belirlenmiş olan belli bir getiriyi sağlayacak biçimde işletilmesidir. Bu gelir riba, rıbh, faide gibi isimlerle açıklanır. (Kayahan ve Görkaş, 2016)

Bu yöntemlerden en çok kullanılanı sonda sayılan muamele-i şeriyeye yöntemi yani borç, kredi verme uygulamasıdır. Kredi işlemlerinde gayrimenkul rehni alındığı gibi şahsi kefalet de kabul edilmiştir. Kredi işlemlerinin yarısından fazlasının 500-1000 akçe arasında olması, 5000 akçenin üzerinde işlem sayısının çok az olması genellikle orta ölçekli firmaların, şahısların ve esnafın kredilendirildiğini gösteriyor. Borç verme işlemlerinde vade genellikle bir yıl olmuş, zorunlu olunursa süre uzatılmıştır. (Uysal, 2017)

Vakıfların ekonomik sistem içerisinde bir finansman aracı olarak yer almaları ise para vakıfları sayesinde olmuştur. Para vakıfları, ülkelerin ve bölgelerin sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamlarının gelişmesinde ve kalkınmasında önemli işlevler üstlenmektedirler. Ancak bu vakıfların uyguladıkları finansman politikaları, beraberinde bir takım tartışmaları da getirmektedir. Bununla birlikte bu vakıfların tarihi gelişim süreçlerinin ve uygulama sistemlerinin öğrenilmesi ya da bilinmesi, günümüzde uygulanan alternatif finansal sistemlerin anlaşılmasına önemli derecede katkı yapacaktır (Kayahan ve Görkaş 2009: 2012)

Nitekim Osmanlı döneminde ihtiyaç duyulan fonun sağlanması “para vakfı”yla gerçekleşmekteydi. Tüzel kişilikle işletme niteliği kazanan para vakfı, belli bir sermayeye sahiptir. Para vakfı kurucusunun bir amacı vardır. Bu amaç, vakıf sermayesinin finansal yönetimiyle gerçekleşecektir. Finansal yönetimde, öncelikle sermayenin muhafazası gerekmektedir. Sermayenin muhafazası, vakıf kurucusunun amacını ebedi olarak gerçekleştirmek için son derece önemlidir. Bu sebeple vakıf kurucuları, sermayenin muhafazası için, özellikle fon kullandırma ile ilgili önemli tedbirler almışlardır. Alınan tedbirlerin en önemlileri, vakıf sermayesiyle yapılan muamelelerin vakıf yönetimi ve denetimi tarafından kontrol altında tutulması, muhasebe kayıtlarının düzenli ve periyodik olarak kaydedilmesi, borç işlemlerinin kefil ve rehin gibi teminatlar altına alınarak kadı defterlerine işlenmesidir (Kayahan ve Görkaş 2016: 307)

Ondokuzuncu yüzyılda 42.120.200 akçeye ulaşan nakitlerin gelirleri, (para vakıflarındaki) toplam tüm vakıf gelirlerinin yaklaşık %32’sine kadar yükselmiştir. Uygulanan faiz oranı eski deyimle ona onbir yani %10’dur. Zaman zaman %11,25, %12,5 ve %15 oranları uygulansa da ağırlıklı uygulama %10 olmuştur. Bu oranlara ilişkin muhtelif dönemlerde uygunluk fetvalar verilmiştir. (Uysal, 2017)

Para vakıfları gayrimenkul vakıflarına nazaran kurulum açısından işlem maliyetleri daha düşük olan vakıflardır. Ayrıca

dönemin gayrimenkul kiralari ile kıyaslandığında vakfedilen paranın satın alabileceği değerde bir gayrimenkulün kira getirisi ile para vakfında İslam usul ve yöntemlere göre işletilen paranın kar ve getirisi yanında daha düşük kalmaktadır. Dolayısı ile gayrimenkulün harap olma riski ve bakım giderleri, getirisinin nispeten düşük olması, işlem maliyetlerinin daha yüksek olması gibi sebepler hayırseverlerin para vakfı kurmaya sevk eden nedenlerden bazılarıdır (Korkut ve Bulut 2017).

Avrupa'da anonim şirket, banka, borsa gibi girişimcilerin ve kurumların finansman ihtiyacını sağlayan kuruluşların oluştuğu dönemde Osmanlıların kendilerine özgü bir kurum olarak benimseyip yaygınlaştırdıkları para vakıfları, finansal açıdan Osmanlıların uzun dönem yüksek kar etme güdüsü, maddi varlıklara sahip olma iştahı ve sömürgecilik faaliyetleri ile de desteklenen bu kurumlara karşı direnebilmesini sağlamıştır. İlk bankanın kurulduğu 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar para vakıfları sayesinde insanların nakit ihtiyaçları sağlanmış ve bu vakıfların birincil hedefi olan hayır hizmetleri devam etmiştir. Merkantilizm ve devamı niteliğindeki devlet destekli kapitalizm ile Avrupa'da tamamen maddi zenginlik temelli, servetlerin belirli kişilerde toplanmasını sağlayan ve zenginliği tabana yaymayan bir sistem kurulurken, Osmanlılar aynı dönemde Avrupa'nın çok yakın komşusu olmalarına rağmen finansal ve iktisadi zihniyetleri ile bu değişime direnmiş ve başarılı olmuştur (Korkut ve Bulut 2017)

İslam dini Batı'nın zenginleşmesine sağlayan sömürgecilik fikrine, sömürüye, adaletsizliğe, bireyselleşmeye, riba/faize, kumar ve spekülasyon işlemlere yani kapitalizmin ekonomik olarak dayattığı sistemin bileşenlerine geçiş imkanı vermemektedir. Batı'nın gelişmesinde Sanayi Devrimi ve kapitalizmin yayılması konusunda Merkantilist dönemdeki sömürgecilik faaliyetlerinin ve köle sömürüsünün sermaye birikimi sağlamaları açısından büyük etkisi vardır (Tabakoğlu 2010). Oysa Osmanlılar ve İslam medeniyeti, dünya kapitalist sistemin tartışmasız üstünlüğünü kabul ederken 19. yüzyılın ortalarına kadar yani ilk bankanın kuruluşuna kadar bu

sistem karşısında kendi ekonomik zihni ve kurumları ile direnebilmiştir. Başkalarının kaybettiği ve sadece birinin kazandığı sıfır sonuçlu oyun olarak tanımlanabilecek bu tür bir ekonomik kalkınmaya zihin olarak yabancı olan İslam medeniyeti bu sebeple Batı'ya göre görece maddi anlamda başarısız olmuştur (Korkut ve Bulut 2017).

Sonuç

Para Vakıfları Osmanlı döneminde finansal anlamda oldukça önemli katkıları olduğu görülmektedir. Hatta İslam dininde yer alan faiz hassasiyetinden dolayı günümüzde islami bankacılık olarak tanımlanan katılım bankacılığının da temelini oluşturmaktadır. Para vakıflarının tanımı ve işleyişi konularında bahsedildiği gibi para vakıfları ile ilgili konuları özetleyecek olursak, para Vakıflarının ekonomik açıdan faydaları şunlardır: (Uysal, 2017)

- Nakit sermaye birikimi sağlanmıştır.
- Devlet kontrolünde ve denetiminde kredilendirme kurumuna işlerlik kazandırılmış ve 400 yıldan fazla bir sürede uygulama alanı bulmuştur.
- Sosyal amaçlı yatırımların ve eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde ciddi katkılar vermiştir.
- Toplumda ortak ihtiyaçların karşılanmasında, dayanışmanın artırılmasında esnaf sandıkları, orta sandıkların kurulmalarında önemli hizmetler görmüştür.
- Para vakıfları idari açıdan bağımsız, özerk çalışmasıyla esnek bir yapıda verimlilik sağlamıştır.
- Vakfın müteveli heyeti ve denetçileri (kurumları ve yöneticileri) hukuki çerçeveye uyduklarında dışarıdan hiçbir müdahale yapılamamıştır.
- Darüssaade Ağası, Şeyhülislam ve Kadılar denetimine tabi olması bu kurumların yozlaşmasını önlemiştir.
- Kanundışı, aşırı oranlarda yüksek faizin önlenmesi bu kurumlarla mümkün olmuştur.

Sonuç olarak, yukarıda açıklanan konula ışığında para vakıflarının ve katılım bankacılığının faize dayalı bankacılık sistemine alternatif kurumlar olduğu iddiaları değerlendirildiğinde her iki uygulama da işleyiş bakımında modern bankacılık uygulamalarından farklı olmadığı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Alper, D. ve Erdoğan, C. (2009). 16. ve 18. yy Arasında Bursa Para Vakıfları ve Bursa Ekonomisine Etkileri. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1): 85-99.
- Berki, A. H. (1962). Vakıf Kuran İlk Osmanlı Padişahı. *Vakıflar Dergisi*, (5): 127-129.
- Bulut, M. ve Korkut, C. (2016). Finansal İstikrar ve Para Vakıfları Etkisi: Rumeli Para Vakıfları Örnekleri, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 2(1): 55-76.
- Çiftçi, C. (2001). *Bursa'da Vakıfların Sosyo Ekonomik İşlevleri*. (Yayınlanmış Doktora Tezi), Ankara: Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Çiftçi, C. (2004). *Bursa'da Vakıfların Sosyo-Ekonomik İşlevleri*. Bursa: Gaye Kitabevi.
- Çizakça, M. (2000). *Osmanlı Dönemi Vakıflarının Tarihsel ve Ekonomik Boyutları*. Bahçeşehir Üniversitesi: İstanbul, 21-31.
- Gürsoy, Ç. (2001). *Osmanlı'da Para Vakıflarının İşleyişi ve Muhasebe Uygulamaları: Davudpaşa Mahkemesi Para Vakıfları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Kayahan C. ve Görkaş İ. (2009). Osmanlı Dönemi Bölgesel Kalkınmanın Finansman Aracı Olarak Para Vakıflarının Kullanımı. *MUFAD*, (44): 212-227.
- Kayahan, C. ve Görkaş, İ (2016). Para Vakıfları Temelinde Osmanlı Finans Felsefesi: Sofyalı Bali Örneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Afro-Avrasya Özel Sayısı, 304-317.
- Keleş, H. (2001). Osmanlı'da 19. Yüzyıldaki Para Vakıflarının İşleyiş Tarzı ve İktisadi Sonuçları Üzerine Bir Çalışma: Karacabey Kazası Örneği. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1): 189-207.
- Korkut, C. ve Bulut, M. (2017). Osmanlı Para Vakıfları ve Modern Finans Kurumlarının Karşılaştırılması, *Munich Personal RePEc Archive*.

- Kurt, İ. (1994). *Nazari ve Tatbiki Olarak Para Vakıfları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okur, K. H. (2005). Para Vakıfları Bağlamında Osmanlı Hukuk Düzeni ve Ebussuud Efendinin Hukuk Anlayışı Üzerine Bazı Değerlendirmeler, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(7-8), 33-58.
- Uysal, M. S. (2017). Osmanlı'da Para Vakıfları. *Gözlem Gazetesi*, 29 Ağustos 2017, <https://gozlemgazetesi.com/HaberDetay/178209/osmanlida-para-vakiflari.html>
- Tabakoğlu, A. (2010). *İslam İktisadı ve Modern Kapitalizm. Sosyal Piyasa Ekonomisi ve İslâm'daki Algılanışı*, Ankara: Konrad-Adenauer-Stiftung, 91-133.